

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-259-3-7>

**PSYCHOLOGICAL ACCOMPANIMENT
OF THE GIFTED CHILD IN THE CONTEXT
OF THE PERSON-ORIENTED APPROACH**

**ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД
ОБДАРОВАНОЇ ДИТИНИ В КОНТЕКСТІ
ОСОБИСТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ**

Kalashnikova L. V.

*Senior Instructor of the Psychology and
Social Work Department
Volodymyr Vynnychenko Central
Ukrainian State Pedagogical University
Kropyvnytskyi, Ukraine*

Калашникова Л. В.

*старший викладач кафедри
психології та соціальної роботи
Центральноукраїнський державний
педагогічний університет
імені Володимира Винниченка
м. Кропивницький, Україна*

У нових соціально-економічних умовах становлення української держави нагальною постає потреба в створенні сприятливих умов для підтримки та розвитку творчих особистостей, здатних привносити суттєві позитивні зрушення в соціальну, культурну, виробничу та інші сфери життя суспільства.

Ефективним способом вирішення означеної задачі виступає реформування системи освіти в Україні, одним із пріоритетних напрямків якого є створення індивідуальної освітньої траєкторії для розвитку кожного учня відповідно до його особистісних потреб, інтересів та здібностей. Становлення загальноєвропейської системи освіти в Україні безпосередньо пов'язане з реалізацією особистісно-орієнтованого підходу, в основі якого лежить ціннісне ставлення до кожного учасника освітнього процесу.

Аналіз наукової літератури засвідчує достатню розробленість особистісно-орієнтованого підходу в контексті організації освітнього процесу та психологічного супроводу обдарованих учнів. В його основі лежить діалогічна взаємодія між рівноправними учасниками освітнього процесу та реалізація прав обдарованої особистості на індивідуальність, унікальність, внутрішню свободу й особистісну самореалізацію. В першу чергу, йдеться про наукові доробки І.Д. Беха,

який пов'язував психологічний супровід обдарованих учнів із особистісно орієнтованою моделлю виховання, що передбачає залучення дітей до взаємодії з довкіллям і на цій основі «формування у них ціннісного ставлення до довкілля з позицій сучасної культури» [4, с. 4]. Вчений вказує, що в основі психологічного супроводу лежить конструктивна й гуманістично спрямована взаємодія, головним механізмом якої виступає «особистісне спілкування педагога з вихованцем», спрямоване на «наближення ціннісно-смыслових орієнтацій учасників діалогу».

В.В. Горшакова серед ознак діалогічної взаємодії наголошує на рівності її учасників, демократичному обміні думок та дотриманні етичних норм діалогу. Г.О. Балл у ролі принципів успішної діалогічної взаємодії розглядає: повагу до партнера; прийняття його таким, яким він є; повагу до себе; толерантність [2, с. 5]. В.А. Кан-Калік вказує на наступні умови ефективної діалогічної взаємодії: неприпустимість негативної установки щодо майбутнього спілкування; врахування характеру існуючої педагогічної ситуації у взаємодії особистісних та емоційних компонентів; оновлення змісту установки на спілкування щодо вибору правильної психологічної установки на спілкування. Під час такої взаємодії вчитель і учень виступають рівноправними суб'єктами навчально-виховного процесу, які можуть продемонструвати навіть певне протиставлення думок, у ході якого й відбувається засвоєння суспільного досвіду та розуміння навколишніх. Йдеться про зміну традиційної авторитарно-дисциплінарної моделі навчання на діалогічну, в основі якої лежить особистісно-орієнтований підхід до кожного учня.

Система підтримки обдарованої дитини з боку вчителя під час освітнього процесу називається педагогічним супроводом. Серед основних шляхів його реалізації є принцип випереджального розвитку, в основу якого покладено актуалізацію «зони актуального розвитку» (Л.С. Виготський). Йдеться про, організовану референтними дорослими, роботу на випередження, побудову орієнтирів для розвитку дитини, побудову практики усвідомленого вибору, досягнення цілей особистісного зростання та процесів соціалізації. Не розходяться погляди науковців і з приводу того, що поруч із випереджальним характером освітнього процесу, обдарованих учнів необхідно залучати до проблемного навчання, під час якого спостерігається інтенсивний розвиток їх творчих здібностей.

О.Є. Антонова наголошує на ефективність наступних шляхів реалізації педагогічного супроводу обдарованих учнів: проектування

нового змісту навчання, що спрямоване на осмислення та розвиток реальної практики диференційованого підходу до розвитку обдарованого учня; розробку і введення до навчального процесу індивідуальних програм й планів; розвиток практики психологічного супроводу обдарованого учня, вирішення проблем особистісного розвитку здібної дитини засобами навчання, ефективної взаємодії педагога з учнем та його батьками [1].

Узагальнюючи результати наукових досліджень І.Д. Бега, О.Г. Веліканової, О.В. Деміної, О.М. Дзюбенко, А.В. Кулемзиної, В.С. Юркевич та інших, можна констатувати, що за умов реалізації особистісно-орієнтованого підходу під час освітнього процесу у обдарованих учнів відбувається не тільки стрімкий інтелектуальний розвиток, але й спостерігаються суттєві зрушення в особистісній сфері. Перш за все, мова йде про розвиток комунікативних здібностей, соціального інтелекту, впевненості в собі та ліdersьких якостей.

Аналіз наукової літератури засвідчує зростання інтересу науковців до проблеми психологічного супроводу обдарованих дітей, під яким розуміють діяльність психолога, що спрямована на створення психологічних умов для емоційного благополуччя, успішного розвитку, навчання і виховання дітей в ситуаціях соціально-педагогічної взаємодії, що організовується в межах освітнього закладу [3]. Актуальність дослідження психологічного супроводу обдарованих учнів пояснюється тим фактом, що такі діти часто зустрічаються з труднощами, в основі яких, на думку Ж. Теразе, лежить дисинхронія в темпах розвитку інтелектуальної, комунікативної, афективної, моторної та інших сфер особистості.

М.Р. Батіянова, О.Г. Веліканова, Т.І. Гончаренко, О.М. Дзюбенко, В.М. Зінченко, В.А. Петровський та інші вчені працюють над розробкою ефективних шляхів організації психологічного супроводу обдарованих учнів. На думку науковців основними формами реалізації такого супроводу є індивідуальні консультації, бесіди, дискусії, розвивальні заняття, соціально-психологічні тренінги та інші індивідуальні й групові форми роботи.

Узагальнюючи погляди науковців, можна констатувати, що психологічний супровід обдарованих учнів слід розглядати як різновид професійної діяльності психолога, що реалізується у формі діагностичної, просвітницької, розвивальної та корекційної роботи в процесі

діалогічної взаємодії між психологом, обдарованою дитиною, її батьками та вчителями. Завданням психологічного супроводу обдарованих учнів є не тільки подолання труднощів під час освітнього процесу, але й створення умов для успішної соціалізації, збереження здоров'я та захисту прав дитини. За такої умови психологічний супровід виступає супроводом стосунків обдарованої дитини з навколишніми. Йдеться про розвиток, корекцію та відновлення конструктивних стосунків обдарованої дитини з навколишніми.

Позитивного результату психологічного супроводу можна чекати за умови, що психолог буде демонструвати ціннісне ставлення до дитини та прагнути сформувавши у неї здатність самостійно приймати рішення й втілювати їх у життя. Задача психологічного супроводу полягає в тому, щоб створити умови для того, щоб дитина повірила в свої сили.

Узагальнюючи викладений матеріал, можна констатувати, що педагогічний та психологічний супровід обдарованої дитини є комплексною системою діалогічної взаємодії між учасниками освітнього процесу, яка спрямована на підтримку й допомогу обдарованій дитині у вирішенні актуальних для неї проблем та завдань її розвитку, виховання та соціалізації.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо в дослідженні основних етапів психологічного супроводу обдарованих учнів на різних етапах онтогенетичного розвитку особистості.

Література:

1. Антонова О.Є Психолого-педагогічний супровід обдарованої дитини як реалізація особистісно орієнтованого підходу. Професійно-педагогічна освіта: особистісно-орієнтований підхід: монографія / за ред. О.А. Дубасенюк. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2012. С. 316–345.
2. Балл Г. Сучасний гуманізм і освіта. *Психолог*. 2002. № 40. С. 3–5.
3. Батиянова М.Р. Организация психологической службы в школе. М.: Совершенство, 1998. 268 с.
4. Бех І.Д. Психологічний супровід особистісно зорієнтованого виховання. *Початкова школа*. 2004. № 3. С. 3–6.